

LILIPUTOK FORRADALMA

Az ostromot a liliputi színpad színészei alaposan megsínylelték. Amikor karácsony előtt megkezdődött az ágyúzás, riadtan bújtak össze a színpad sarkában. Auguszt Pista, a hősszerelmes nagy tarka papagályfejet borított a fejére, mintegy mutatva, hogy ő itt sines, más van jelen helyette. Irénke a párja; a kabátja szárnyába kapaszkodott, egy percig el nem maradt mellőle. Ők mindig mindenütt, az életben és a színpadon mint házaspár szerepeltek, ez fejletlen gyermektestüket és lelküket büszkeséggel töltötte el. Mamut Miska, akinek bajusza is volt, igazi pödörhető és kétkézre fogható bajusza, a guggoló csoport közepén helyezkedett el s időnként ezt kiáltotta: „Bátorság, tartsatok ki, utánam, nők és gyermekek a fedélzetre!“ És a többiek: Kígyó Lonci, az eleven hal-evő, göndörhajú nő, Pimpli Janesi, a negyvenéves eseesemő, Kustár Károly, a társaság basszusa, Feneesz Józsi, akin úgy ragadt rajta a név, hogy anyjának, amikor az látogatóba jött, folyton így panaszkodott: „jaj mamuskám, megesz a fene“; és még egy jónéhányan, kicsikék, még kisebbek, vastagok, karesúak, ráncos eseesemő-képűek, szépek és hízelgő mosolyúak, akik ha magasabba lettek volna, biztos elvegyülhettek volna a nagyranőtt emberek közé, mind mind ott lapultak a színpad sarkában a hangszerek, a kitömött állatok, a rézüstök, a laposra hajtogatott műházak, műfák, műbútorok és mindenféle egyéb vicik-vacakok között; azokra másztak föl vagy alattuk bújtak meg; egymás ölében és egymás fején ültek, egymás lába között és hóna alatt dugták ki a fejüket; pislogtak, cincogtak, nyivákkoltak, nyávogtak, rémületükben összeesínálták magukat, s így lapultak napokig, s amint az ágyúzás erősödött, jóformán egy nagy kocsonyás rezgő testté folytak össze, melynek csak szaga, íze és tapintása volt, no meg néha hangja, egyébként láthatatlan maradt. Mielőtt elbújtak volna, Auguszt Pista, a vezér, kiadta a parancsot: „Öltözzetek pirosba, fehérbe, feketébe, vegyétek fel a legszebb ruhátokat. Fessétek ki magatokat, mintha a színpadra mennétek. Olyanok legyetek mint az angyalok! Szépen és bátran haljunk meg...“ Így látta a színpadon és így is játszotta. Azóta megzöldült rajtuk a ruha és megpenészedett. A redvesen párolgó testek hosszú, nyirkos szálakat eregettek.

Amint elhallgattak az ágyúk, előlapkodtak rejtekükről. Kézenfogva, libasorban, szepegve, ujjacskaik végét rágogatva vonultak át az elhagyott mutatványos negyeden. Auguszt Pista ment elől, egy aranyos színpadi kardot markolva erősen. Mamut Miska zárta be a menetet s váltig kiáltozott: „asszonyok, gyermekek előre“. Bevonultak a sárkány barlangjába, megtapogatták és talpukra állították a feldöntött tündéreket és manókat. Fölmásztak az Órjáskerékre, küllőről-küllőre, kocsiról-kocsira tekeregtek, mint egy hosszú feketészöld kígyó. Megülték a körhinta hintót és lovait, keserves könnyeket ejtettek egy letörtfejű istennőszobor fölött. Visszaillesztették a

fejet és mentek tovább. A Panoptikumban megkielízték a viaszhaptákat álló táncosnőcskék hasát, a felső helyiségben térdig jártak a rommálott és összebombázott nemi betegségekben. Az óriási kígyó feltekergett és letekergett a Hullámvasútra, az Elátkozott Várkastélyra, a majomszínházra s vonult tovább be a parkba, kicsi lábuk meg-megesúszott a télősi sárban. Auguszt Pista elől, Mamut Miska hátul. S egyre kiáltozta: előre, előre.

A fürdő előtti téren elengedték egymás kezét s nagy kört alkotva, összedugták fejüket. Sokáig maradtak így suttogva-buttogva, keservesen nyivákolva mint a hottentotta siratóasszonyok. Rajtuk kívül egy lélek nem járt a Ligetben. Akkor Auguszt Pista kivált a körből, egy szemetesládára állt s úgy beszélt:

— Asszonyok, férfiak, nézzetek körül. Ez nem a mi világunk, mindenütt üszkös romok. — Kidüllesztette mellét, képét fölfujta. Othellóban látta így a nagyok színházában. — A haláltól megmenekültünk, de mi várhat itt ránk? — Nagy ívben körbe mutatott. A házak mint foghíjjas fekete létrák meredtek az égnek, a park mögött, egy kémény se füstölt, egy ablak se rezdült. A fák kitépott szakállal és bajusszal siratták elvesztett bájaikat. — Mi várhat itt ránk? — folytatta. — Ez nem a mi világunk, ninesenek emberek! Gondoljatok a multra, gondoljatok a végső jelenetre. — És a színházi esték befejező száma meg is jelent a kis emberkéek szeme előtt, diadalmasan izzva mint az égő léggömb az éjszakában. Ilyenkor az együttes mindenestül kivonult a színpadra és zenekart játszott. Auguszt Pista verte a nagydobot, Mamut Miskának jutott a rézüst. Senki sem maradt zeneszerszám nélkül, még a legkisebbeknek, a kocsonyás kezűeknek is jutott egy-egy fém-pálcika vagy csörgő, mellyel kedve szerint csapkodhatta a padlót vagy a színpad oldalát. Kipirulva, átszellemült szívvel-lélekkel verték a csinadrattát, kiterjesztett szárnyakkal, táncos lábbal járták a polkát. Lelkük az égbe szállt, s onnan fentről nézték, hogy nyüszög, veszekszik, keveredik szerelmi bonyodalmakba, öl, rabol és gyilkol a földön a tömeg. Pimpli Janesi most hangosan fölsírt, Kígyó Lonci egy festékes ronggyal tömködté be száját.

— Gyerünk haza emberkéim — folytatta Auguszt Pista — gyerünk haza, itt nekünk semmi keresnivalónk. Majd később lassan föltámad a város és kimerészkednek az utcára az emberek, de az már egészen más világ lesz. Nem a mi világunk. Gyerünk haza, és építsük föl a mi országunkat. Gyerünk vissza a multba és ne hagyjuk a játékainkat megzavarni.

Fölkerekedtek és hazatértek. Otthon azonnal munkához láttak. Először is nehéz gerendákkal eltorlaszolták a ház ajtaját. Kívülről romokat és törmelékeket szórtak az ajtó elé. Az üresen álló mutatványosbódékból összelopkodtak mindent, ami csak a kényelemhez kellett. Megbeszélték, hogy napról-napra melyikük merészkedjék ki élelmet szerezni. A házban és a színpadon mindenfelé gyertyákat helyeztek el és gyújtottak meg. A tüzet lobogóra szították a kályhákban úgy, hogy házuk valóban olyanná vált mint egy lámpafényes menedék. A padozatot rongyokkal, paplanokkal, szőnyegekkel fődtek be. Madárfészkét varázsoltak a házból tollakkal és rongyokkal puhára bélelt fészket. Amikor befejezték a munkát, Auguszt Pista elégedetten nézett körül. „Jól van emberkéim“ dörzsölte a kezét, „most már nem férhet hozzánk senki, nem bánthat senki, hozzákezdhetünk a mi életünkhöz“.

Már másnap reggel a Rómeó és Júlia szerepeit osztotta ki. Ő maga volt Rómeó, Irénke, Júlia. A régi előadásoktól eltérőleg, most reggeltől estig tartott a darab, sőt mikor lefeküdtek, mint a darab szereplői tértek nyugo-

vóra, az alvás és az álom is hozzátartozott a játékhöz. Azután az Othello következett, majd Lear király. Később gyermekek számára írott színdarabokra került a sor. Hófehérke és a hét törpe, Piroska és a farkas és más egyebekre. Mikor ebből is kifogytak, Pista maga csapott föl szerzőnek és egyik darabját a másik után játszották el. A Viperá bosszúja egyik legérdekesebb játéka volt az együttesnek: egy erdészlánykáról szolt, akibe a rablóvezér beleszeret és végül egy kígyóval maratja halálra. Irénke játszotta az erdészlányt, míg rablóvezért Muszkli Marci, a társulat erőművésze személyesítette meg. Közben a kiküldött élelmiszerkeresők egyre rosszabb hírekkel tértek vissza, azt mesélték, hogy a külső világból eltűntek a kis eselédék, el a leventék és a katonák, mondták, hogy munkától fáradt, elnyűtt arcú embereket látni mindenfelé. Nincsenek többé nagyurak és nincsenek szolgák, csak dolgozók, fáradt és munkába siető vagy munkából jövő emberek. És vasárnap is más a Liget mint azelőtt. Nincs már tekintélye a régi rendnek, még a rendőrökkel is szabadon komázik a nép. A szerelemből is eltűnt a régi varázs, nincs többé szegény pásztorlegény és grófkisasszony. Férfiak és nők úgy sétálnak és beszélgetnek, mintha nem is volna köztük különbség. „Se öngyilkosság, se szerelmi bosszú, se semmi“ fejezte be a különbe csüggetegen legyintve. „Pffúj“ csapott maga elé dühösen Auguszt Pista, amikor meghallotta a híreket. „Nem megmondtam nektek előre! Hát ezért éltünk? Hát ezt tanultuk? Ördögnek kell az ilyen élet! Majd én megmutatom!... Megmutatom, hogy van más világ is. Hallgassatok rám, kövessetek!“

A játékok cselekvése attól fogva megváltozott. Nem volt előre kitűzött témája a darabnak, mindenkinek kiosztották a maga szerepét s ahhoz ragaszkodni kellett, bármilyen váratlan irányba fordult is a történet. Mamut Miskának megparancsolták, hogy halálosan szeressen bele Irénkébe. Muszkli Marci tekintse vetélytársának és minden eszközzel tartsa távol szerelmétől. Muszkli Marcinak pedig az a szerep jutott, hogy alattomos lélekkel és fondorlatos szívvel, de szerelem nélkül csak kedvtelésből üssse el Irénkét Miska kezéről. A többi emberkének ebben a darabban csak kisebb feladat jutott: eselédék, katonák, kofák, fűszeres-segédék, villamoskalauzok voltak, hogy a szerelmi drámának némi emberi környezete is legyen. Auguszt Pista csak mint sugalmazó lélek szerepelt úgy, mint Mephistó a Faustban, hol az egyiknek, hol a másiknak sugdosott a fülébe így irányítván a játékot a megfelelő drámai fejlődés felé. Ment is minden szépen a maga útján, talán csak az a csekélység zavarta meg az együttest, hogy Kustár Károly, aki Horthy kormányzót játszotta s dörgő basszushangon időnkint közbeüvöltött mintegy mutatva, hogy mindenütt jelenlévő és kérlelhetetlen mint a végzet, egyszer a játék hevében magáról megfeledkezve úgy teremtette nyakon Muszkli Miskát, hogy annak tüstént eleredt az orra vére. Miska sem volt rest, ő volt a társaság Herkulese, fölkapta Károlyt és ledobta a karzatról. Szerencsére puhára esett és semmi nagyobb baja nem történt. „Kormányzó-sértés!“ ordított közbe Auguszt Pista, „vigyázatok jobban marhák!“ Végül is minden rendbejött, Muszkli Marci annak rendje és módja szerint öngyilkosságot követett el; a szerelmes pár pedig szépen egymásé lett s egybekelésük után meglátogatta Marci sírját.

Később azután lassan, alig észrevehetően minden megváltozott. A gyermeknek maradt lélek nem ösmert megállást: a szerelem nélküli szerelem, a szenvedély nélküli szenvedés vérengzővé vált. Eleinte csak a vere-

kedések ismétlődtek a jelenetekben. Kustár Károly két napig feküdt eszméletlenül attól a pofontól, amit Muszkli Marcitől kapott. Azután sor került a késekre is. Sőt éppen Augustz Pista volt az, aki Böggő Bélát, a majomembert megkéselte egyszer, amikor Béla egyszer, a szerep előírása szerint sokáig csimpaszkodott a nyakába. Igaz, hogy Pista utólag szánta-bánta a dolgot és bocsánatot kért, de az nem sokat segített, az emberke néhány napi szenvedés után behalt a sebbe. Temetést játszottak másnap s odaföldelték a színpad alá. Pimpli Janesi rövid idővel azután követte Bélát a halálba. Ismét a Herkules, Muszkli Miska volt a bűnös: parasztasszonyt játszott női ruhában. Janesi volt a csecsemő, akit anyja vétkes úton hozott a világra. A parasztasszony megfojtotta gyermekét és hogy szerepét mennyire lelkesedéssel játszotta, azt mi sem bizonyítja jobban, minthogy szegény Janesit cérnávékonyosságára szorongatott nyakkal, holtan szedték ki a körmei közül. Muszkli Marci, a gyilkos megbüntetése volt a következő játék, a többiek mint rendőrök, rávetették magukat, s kezét-lábát kieszarva addig gyömszőlték, míg a Herkules holtan maradt a porondon. Igaz, hogy nem hagyta magát s két csecsemőembert magával vitt a túlvilágra. A társulat tagjainak száma egyre fogyott s ezen az sem segített, hogy a romlásra is találtak megfelelő szerepet: a firenzei pestist játszotta a társaság. A külvilág benyújtotta utánuk karmait s egyenkint kinyomogatta az emberkékből a lelket.

Augustz Pista szomorúan nézett végig megfogyatkozott csapatán. „Ez nem mehet így tovább“ mondta, „nem így képzeltem. X. Úgy kell nekünk, gyávák voltunk és elbujtunk. Meghátráltunk a küzdelem elől. De most majd támadásba megyünk át! Jőjjetek utánam, kirohanunk mint Zrínyi Miklós Szigetvárból.“

A kórus fölsírt, a csecsemőemberek pelenkáikba dudáltak, a többiek hangszereiket fújták vagy ütögették. A fők mind hiányoztak, Kustár Károly és Mamut Miska is ott nyugodott már a színpad alatt. Főként a nők és a madárfejű emberek maradtak meg.

Augustz Pista csillogó színpadi pénzt tett a zsebébe. „Zrínyi Miklós is így csinálta“ mondta, miközben fölsorakoztatta csapatát. Mind a legszebb ruhájukat vették magukra. A nők pirosak-fehérek voltak, mint a Mennország legszebb angyalai. Valamennyien fölfegyverkeztek, valamennyien! Kardokat, harapófógókat, kalapácsokat szorongattak a kezükben, kinek mi jutott. A madárfejűek a testrészeiket fogták, minden egyebet elveszítettek volna. Szorosban, zárt csoportban helyezkedtek el a kapunál. A torlaszt már korábban eltávolították.

Augustz Pista mégegyszer végigtekintett a csapaton. „Emberkék, talán ez az utolsó útunk“, dörögte. „Győzni, vagy meghalni!“

Irénkét maga mellé szólította, átölelte, megcsókolta. „Neked mellettem a helyed“ szólt hozzá szeretettel. „Te velem jössz a boldogságba vagy a sírba.“

Mégegyszer feldördül a hangja:

— Oltsátok el a gyertyákat, gyujtsátok fel a házat.

Mikor a ház már lobogó lánggal égett, a liliputi emberkék serege kirohant az éjszakába. Elöl Augustz Pista kivont kardját a feje fölé emelve. Hömpölyögtek kifelé, mint a gátját tört áradat. Bendő Barna algebra és földrajztanár éppen arra tartott hazafelé a Katolikus Legényegylet vacso-

rájáról. Úgy döntötték föl, hogy hat lépést röpült. A bajuszán szaladt haza. Otthon százéves anyja fogadta, meglátta, összecsapta a kezét: „Fiaeskám, mi történt veled? Egyetlen megmaradt fogát úgy mozgatta mint az elefánt az orrmányát. „Jaj mamáeskám, ne kérdezd... Jönnék a liliputok, jönnék, jönnék. Jönnék mint a fürgeteg!”

ROMÁN GYÖRGY

UTAZÁS

Vasút

*A gőzös indul, felsziszeg,
s e tájak engedelmesek.
Eltűrik hosszú, síma talpát,
s a szálló kígyót befogadják,
eltűrik súlyát, míg a fáradt
gőzből világos szárnyat áraszt.
Nekik szól, tagoltan, e kép,
mert itt csak szállni nem elég:
hogyan szállni tud, hogyan szállni fog,
m u t a t j a, mint az angyalok.*

Tenger

*Mutatja — és a táj felel,
utat gurít, sziklát emel,
mutatja friss rügyén a fa,
hogyan télen át is mandula,
napnál világosabb a nap,
s a házak is színt vallanak,
tagolt a part, a test, a szó,
hajózható, tapintható,
s oly pontosan szalad a tér:
a tenger épp az égig ér.
S amint a végtelenbe hág,
mutatja, meddig ér a vágy.
Nem tehetek mást. Nem kívánok
kevesebbet, mint egy világot.*

Hajnal

*És egy világot.
Helyükön a hegyek,
nagy fák alatt kicsiny szerelmesek,
mély barlangokban bujdokló szavak
vízben, virágban visszhangozzanak,
s a tengerből már felmerüljenek,
mint hajnalodó biztos szigetek
kinek a pálmák és kinek a nap,
s a költőnek a születő szavak.
(Róma)*

NEMES NAGY ÁGNES